

DOĞAL GAZ PİYASALARINDA ARZ GÜVENLİĞİ

AVRUPA BİRLİĞİNDE ARZ GÜVENLİĞİ VE DÜZENLEYİCİ KURUMLAR

TÜRKİYE DOĞAL GAZ PİYASASINDAKİ HUKUKİ DURUM

Dr. Özlem Döğerlioğlu IŞIKSUNGUR
Yönetici Ortak

ozlem@dogerlihukuk.com

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ
SÜRDÜRÜLEBİLİR ENERJİ ANABİLİM DALI

Mayıs - 2014

BİZ KİMİZ ???

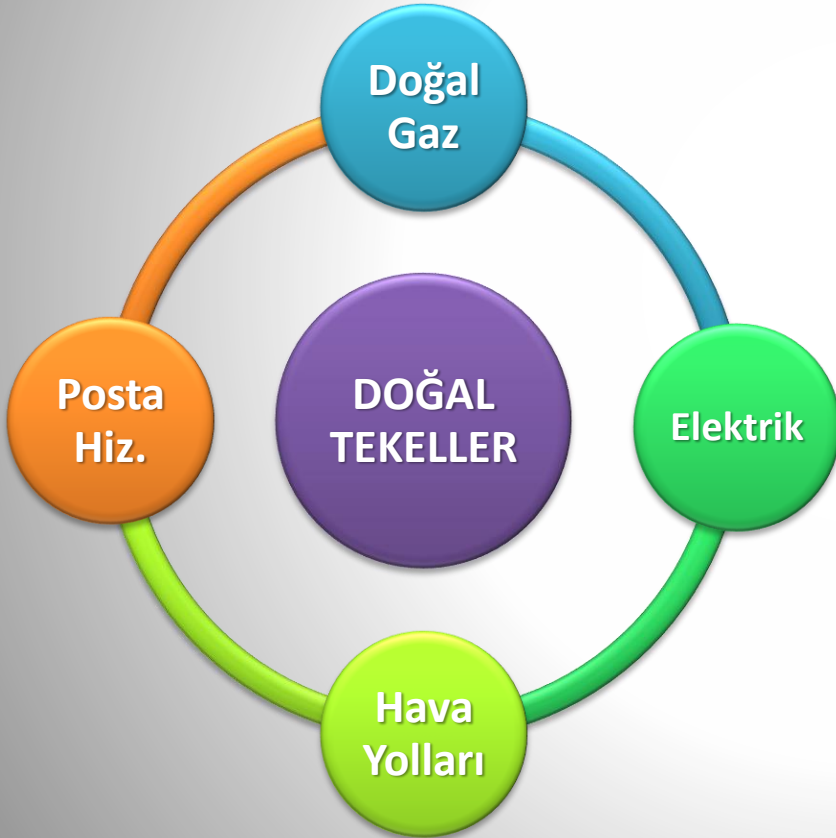
SUNUŞ PLANI

- AB Doğal Gaz Piyasasında Hukuki Mevzuat
 - Hizmete Erişim Hakkı
- Arz Güvenliğinde Alternatif Yöntem: Müşteri Gruplandırması ???
- Türkiye Doğal Gaz Piyasası
 - Arz Güvenliği Sorunsalı
- Sonuç ve Çözüm Önerileri

AB DOĞAL GAZ PİYASASINDA HUKUKİ MEVZUAT

Rekabetten Korunmuş Endüstriler

TÜKETİCİLER

- Sağlayıcılarını serbestçe seçebilme imkanına sahip olamamış
- Yüksek fiyatlarla hizmet satın almak zorunda kalmış

AB DOĞAL GAZ PİYASASINDA HUKUKİ MEVZUAT

Doğal Gaz Piyasasına İlişkin Direktifler

- **98/30 sayılı Doğal Gaz Direktifi:** Avrupa çapında **bütünleşik ve rekabetçi** bir doğal gaz endüstrisinin yaratılması adına atılan **ilk önemli adım!**
- **2003/55 sayılı Doğal Gaz Direktifi:** Bir önceki Direktif'teki uygulamalara paralel olarak, doğal gaz endüstrisini oluşturan kısımların **rekabete açılması**, iletim ve dağıtım ağına sahip dikey bütünleşik teşebbüslerin sahip olduğu pazar gücünün doğal gaz endüstrisini oluşturan kısımlardaki rekabeti olumsuz etkilememesi için **ayrıştırılması**, iletim ve dağıtım hattı ile depolama tesislerine **üçüncü kişi erişiminin sağlanması** ve, iletim ve dağıtım şebekelerine yapılan **yatırımlara ivme kazandırılması** konularına odaklanmıştır.
- **2009/73 sayılı Doğal Gaz Direktifi:** II. Gaz Direktifi 2003/55/EC'nin yerine yürürlüğe konulan bu direktif, **doğal gaz, sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG), biyogaz ve biyokütleden üretilen doğal gazı** ilgilendirmektedir.

AB DOĞAL GAZ PİYASASINDA HUKUKİ MEVZUAT

Doğal Gaz Direktiflerinde Yer Alan Tüketici Hakları

- Direktifte belirtilen unsurları içeren **Sözleşme Yapma Hakkı**
- **Hizmete Erişim Hakkı**
- **Tedarikçi Seçme Hakkı**
- **Bilgilendirilme Hakkı**
- **Ekonomik Çıkarların Korunması Hakkı**
- **Tazmin Edilme Hakkı**

AB DOĞAL GAZ PİYASASINDA HUKUKİ MEVZUAT

II. Gaz Direktifi 2003/55/EC Kapsamında

SERBEST ERİŞİM

- Üye ülkelerin iletim, dağıtım ve DG hizmetlerini yürütecek sistem işleticisi teşebbüsleri ataması ve bu teşebbüslerin ayrımcı olmayan uygulamalar ve objektif kriterler çerçevesinde isteyen piyasa oyuncularının (ST statüsünde olmak koşuluyla) regüle edilmiş tarifeler çerçevesinde iletim, dağıtım ve DG tesislerine girebilmesidir.

SERBEST TÜKETİCİ

- **23. Madde:** AB üyesi ülkelerde 1.1.2004 tarihinden sonra hanehalkı olmayan tüm tüketicilerin;
- 1.1.2007'den sonra da hanehalkı dahil tüm tüketicilerin ST konumuna geleceği hükme bağlanmış ve üye ülkelerin belirlenen bu tarih kısıtlarına uyması için gerekli düzenlemeleri zaman kaybetmeden yapması öngörülmüştür.

AB DOĞAL GAZ PİYASASINDA HUKUKİ MEVZUAT

Hizmete Erişim Hakkı

- “Vatandaşların gaz hizmetlerine ulaşabilme ve bu hizmetlerden yararlanma hakkı”
- Evrensel hizmet özelliği göstermiyor!!!
- **Amaç:** En yüksek sayıdaki tüketicinin hizmete erişiminin sağlanması

AB DOĞAL GAZ PİYASASINDA HUKUKİ MEVZUAT

Hizmete Erişim Hakkının Şartları

- **Ekonomik açıdan hizmete erişimin** sağlanması
 - Tüketicinin karşılanabilir fiyattan hizmete erişiminin sağlanması, enerji hizmetlerine kaliteli hizmetin “makul fiyattan” (reasonable prices) sunulması
- **Fiziksel açıdan hizmete erişimin** sağlanması
 - “Kişisel şartlar dikkate alınmaksızın (yaş, cinsiyet, ırk veya maluliyet (disability) durumu vs.), müşterilere eşit şartlar çerçevesinde, hizmete erişim imkanının yaratılması”
- **Coğrafi açıdan hizmete erişimin** sağlanması
 - Bulunulan coğrafi konum dikkate alınmaksızın tüketicilerin hizmete erişiminin sağlanması

AB DOĞAL GAZ PİYASASINDA HUKUKİ MEVZUAT

Hizmete Erişim Hakkı

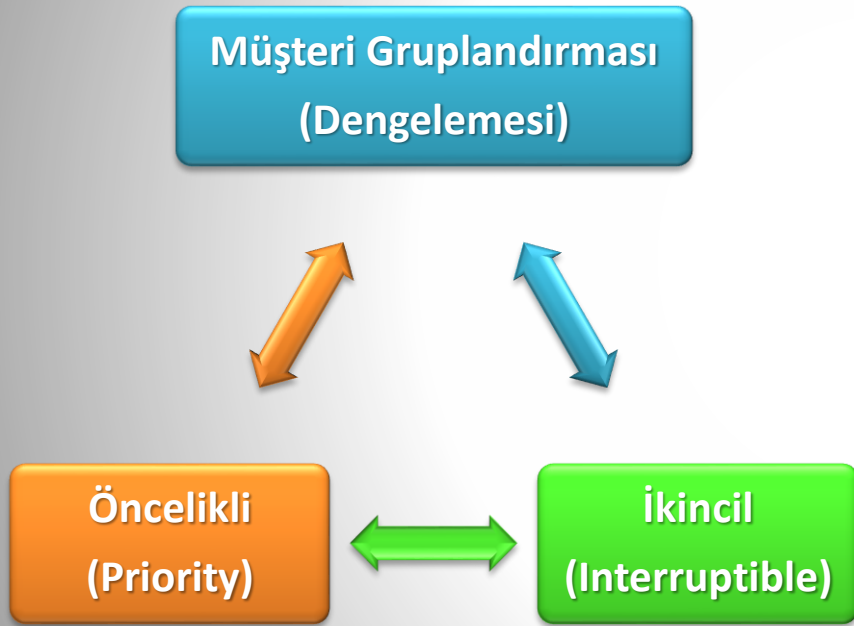
Sunulan Hizmetin Kaliteli Olması

- **Ticarî Kalite:** Ücret - Hizmet dengesi
- **Teknik Kalite:** Kalite standartlarının tespiti - Güç kalitesi
- **Hizmetin Devamlılığı:** Öngörülemeyen durumlar ve beklenmeyen hal (force majeure) durumu hariç olmak üzere hizmete kesintisiz erişimin temin edilmesi

ARZ GÜVENLİĞİNDE ALTERNATİF YÖNTEM ???

Security of Supply for Natural Gas Markets (Luciani, 2004)

- Arz kesilmelerine (supply disruptions) karşı tüm müşterilerin korunması gerekli değildir.
- Bazı müşteriler DG haricinde alternatif bir yakıta yönelebilme potansiyeline sahip olmalıdırlar.
- Ancak küçük ölçekli ticari müşteriler ile evsel müşteriler için alternatif bir yakıt sistemine geçmek ya da piyasadan çekilmek mümkün değildir.

ARZ GÜVENLİĞİNDE ALTERNATİF YÖNTEM ???

Müşteri Gruplandırması
(Dengelemesi)

■ İkincil (Interruptible)

■ Öncelikli (Priority)

- Arz güvenliğinde yaşanan olası bir tehdit anında (tedarikçilerden biri ile yaşanan kesinti vb.);
- Talebin büyük oranını ikincil (interruptible) müşterilerin oluşturması,
- Geri kalan kaynakların öncelikli müşterilerin (priority or protected consumers) ihtiyaçlarının karşılanmasında yeterli olacaktır.

ARZ GÜVENLİĞİNDE ALTERNATİF YÖNTEM ???

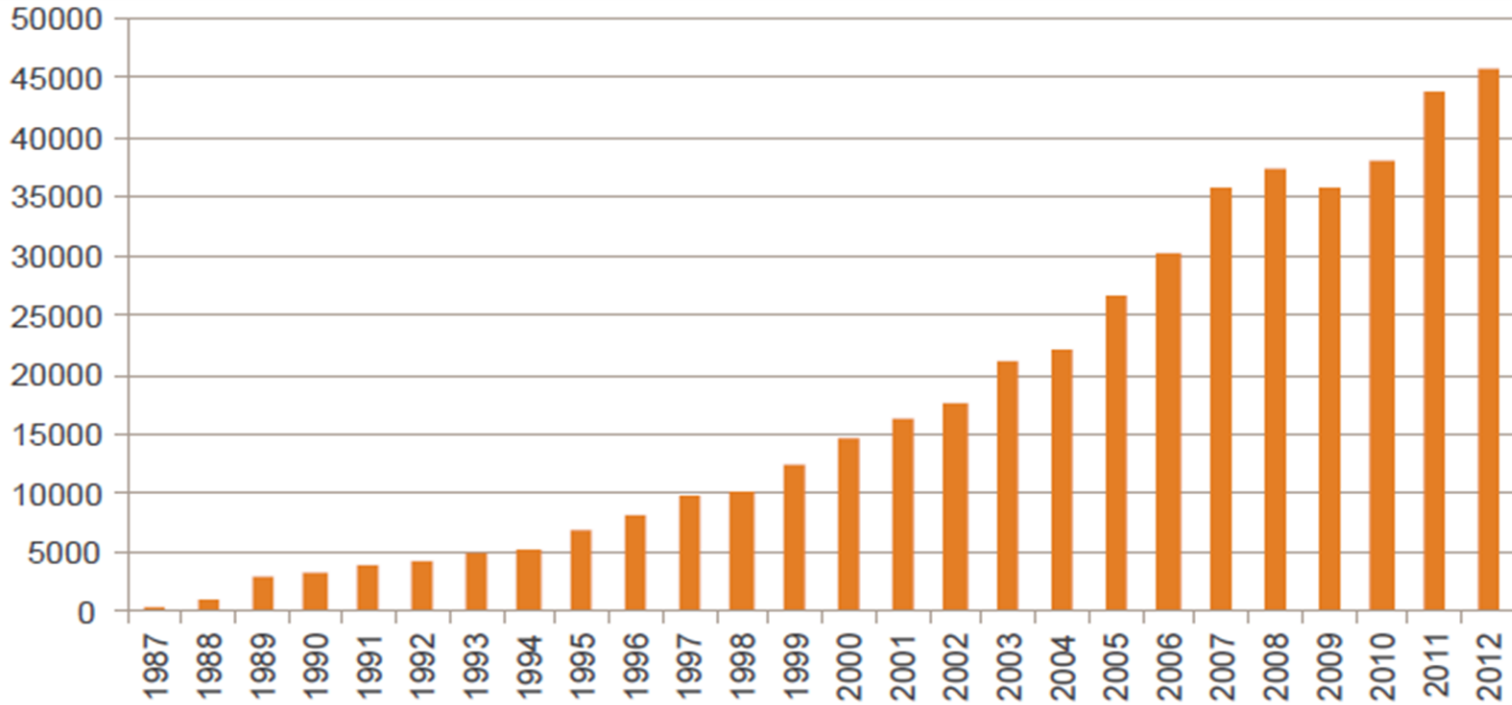
- Alternatif (ikili) yakıt teknolojisi (dual-fuel)
- **Mevcut Durum:** Yetersiz teşvikler nedeniyle bu teknoloji neredeyse hiç kullanılmamakta
- Halbuki, DG tesisleri alternatif yakıtlı dizayn edilebilir ve herhangi bir kesinti anında süreklilik sağlanabilir.

TÜRKİYE DOĞAL GAZ PİYASASI

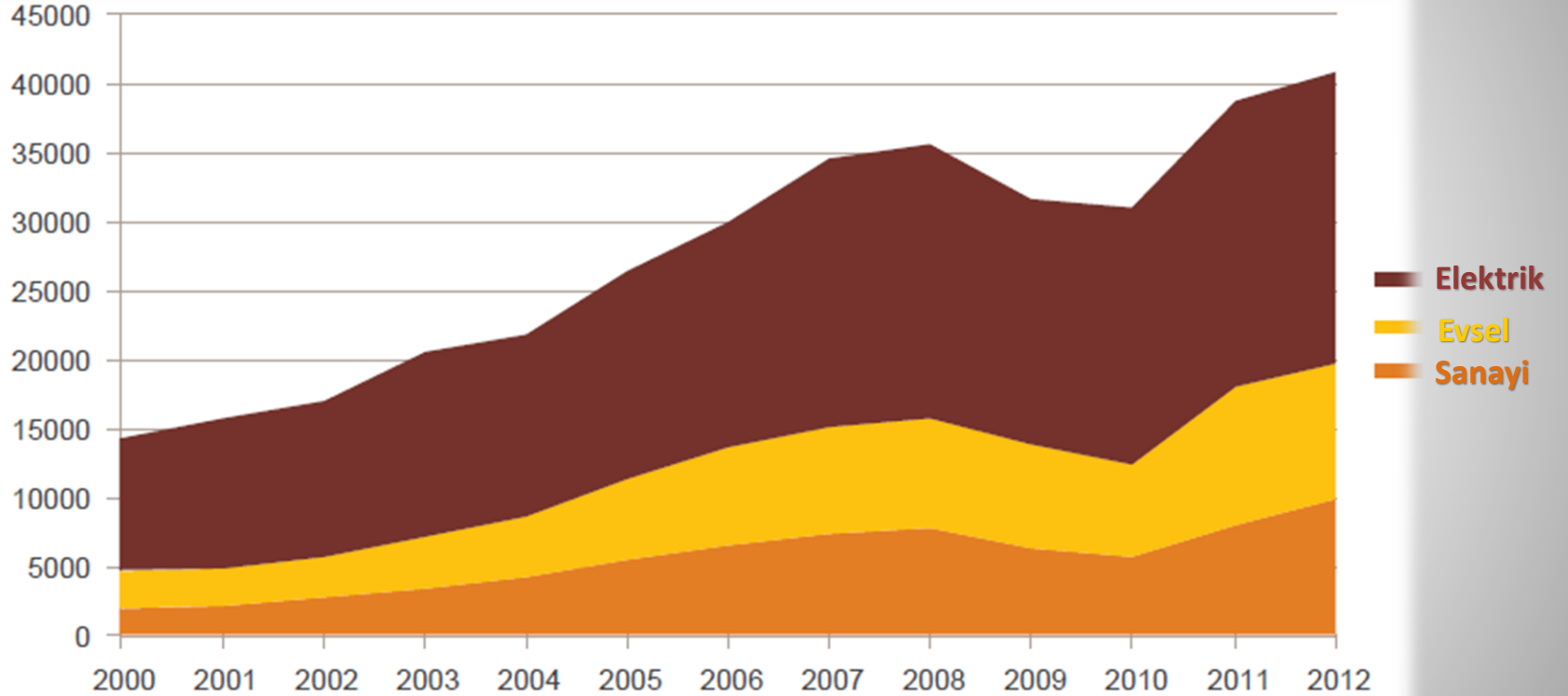
ARTAN TALEP

DOĞAL GAZ İTHALATI VE TALEBİ (mcm)

ARTAN TALEP

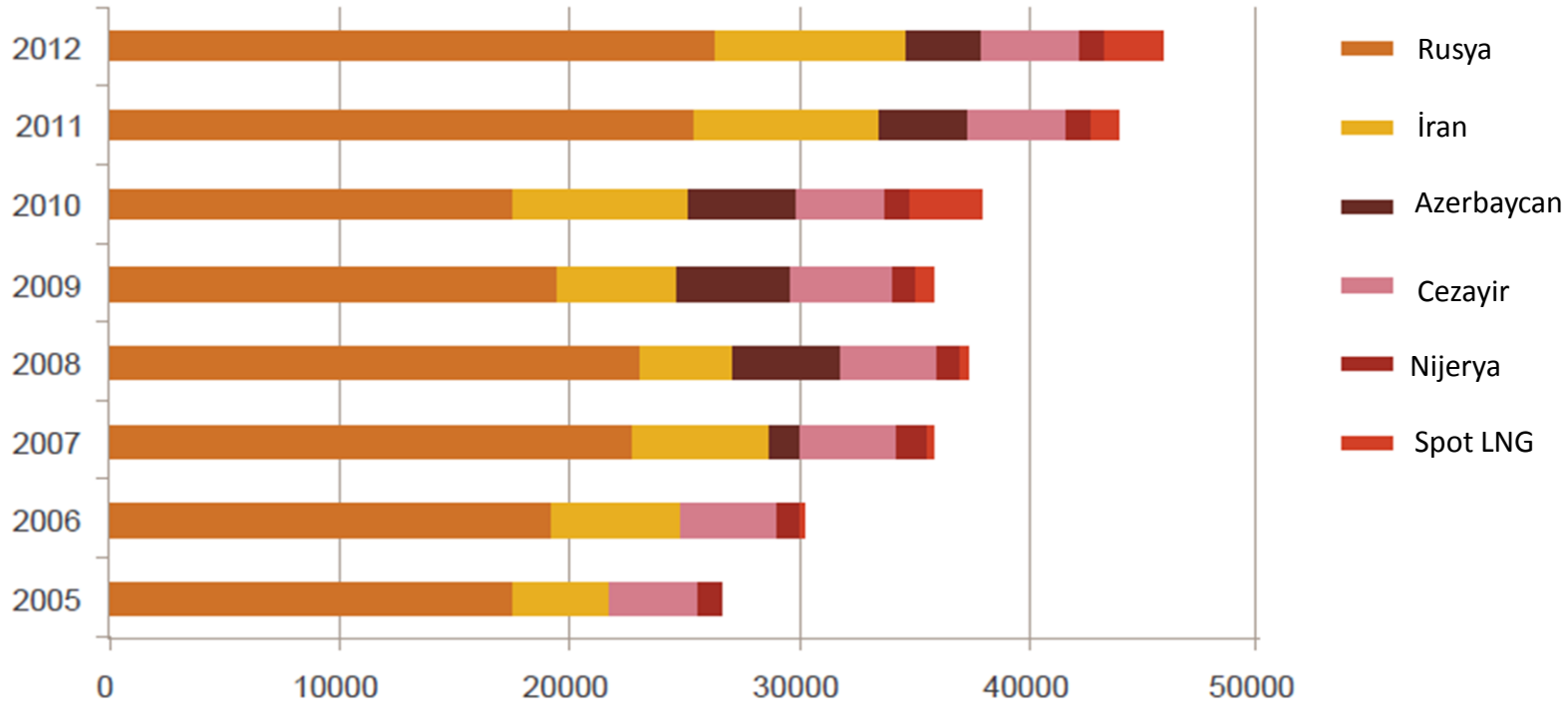
DOĞAL GAZ TÜKETİMİ - mcm (Sadece BOTAŞ satışları)

2012 yılında, ulusal doğal gaz talebinin % 51.6'sını elektrik üretimi oluşturmuştur.

ARZ GÜVENLİĞİ

GAZ TEDARİKÇİLERİ (mcm)

Uzun-dönem kontratlar

ARZ GÜVENLİĞİ- Sorunlar

Düzenleyici Kurumlar Arası Koordinasyon Eksikliği

Piyasalar Arası Bağlantı Yetersizliği

Doğal Gaz Piyasasının Liberalizasyonu

Teori-Pratik Uyuşmazlığı

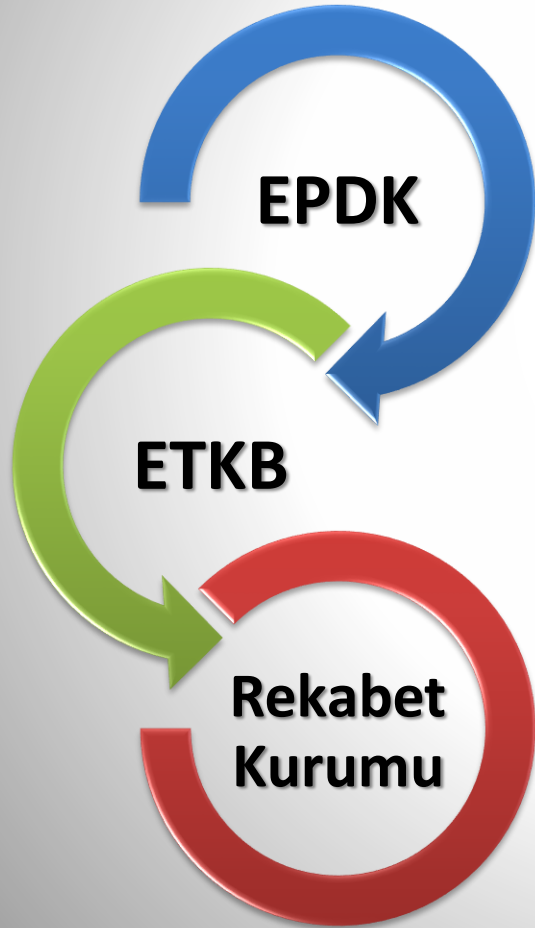
Yetersiz Altyapı Yatırımları

TR-AB İlişkileri

ARZ GÜVENLİĞİ- Sorunlar

Düzenleyici Kurumlar Arası Koordinasyon Eksikliği

- Ülkemizde doğal gaz endüstrisinin düzenleyici kurumu olan EPDK, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB) ve Rekabet Kurumu arasında olması gereken düzeyde işbirliği ve koordinasyon bulunmamaktadır.

ARZ GÜVENLİĞİ- Sorunlar

Piyasalar Arası Bağlantı Yetersizliği

Elektrik
Piyasası

Doğal
Gaz
Piyasası

- Türkiye elektrik ve doğal gaz piyasalarının serbestleşme süreçleri arasında bir paralellik olmakla birlikte, doğal gaz piyasalarında yaşanan serbestleşme süreci elektrik piyasasına nazaran daha aksak bir şekilde ilerlemektedir.

ARZ GÜVENLİĞİ- Sorunlar

Doğal Gaz Piyasasının Liberalizasyonu

- 4646 Sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu ve Liberalizasyon Hedefleri
- Malesef hedeflerin çoğu gerçekleştirilemedi!!!
 - 4646: BOTAŞ'ın faaliyetlerinin ayrıştırılması (toptan, iletim, depolama)
 - Henüz gerçekleşmedi!!!
 - Taslak Değişiklikler: **01/01/2015** tarihine kadar BOTAŞ'ın **İLETİM, DEPOLAMA** ve **TİCARİ** faaliyetlerinin ayrıştırılması

ARZ GÜVENLİĞİ- Sorunlar

Teori-Pratik Uyuşmazlığı

- 4646: BOTAŞ'ın Gaz İthalatına % 20 Limiti
- Ancak: 2012 yılının toplam gaz ithalatının % 92,25'ini ve aynı yılın toplam gaz satışının %91'ini BOTAŞ gerçekleştirmiştir.
- Gazprom ile 10 bcm'lik kapasite için kontratları bulunan ÖZEL SEKTÖR henüz tam kapasite alımını gerçekleştirememektedir.

Özel Sektöre Kontrat Devirleri

Firma	Miktar (mcm/yıl)
Enerco Enerji San. Ve Tic. A.Ş.	2500
Bosphorus Gaz Corp. A.Ş.	750
Avrasya Gaz A.Ş.	500
Shell Enerji A.Ş.	250
TOPLAM	4000

ARZ GÜVENLİĞİ- Sorunlar

Teori-Pratik Uyuşmazlığı

- **Serbest Tüketici Limiti**
- **01.01.2014 Tarih ve 4793 Sayılı Kurul Kararı:**
 - 2014 yılı boyunca uygulanmak üzere serbest tüketici olma sınırına ilişkin olarak ;
 - Konut tüketicileri (evsel tüketiciler) hariç olmak üzere, tüm tüketiciler serbest tüketici statüsündedir.
 - Konut tüketicileri (evsel tüketiciler) için serbest tüketici olma sınırı 100.000 m³'tür.
 - Şehir içi doğal gaz dağıtım lisansı ihalesi sonucunda dağıtım lisansı sahibi olan tüzel kişilerin lisans yürürlük tarihinden başlamak üzere ilk 5 yıllık sürenin dolmasından sonra serbest tüketici olma sınırına ilişkin olarak yukarıdaki hükümler geçerlidir.
- **Başkentgaz: 2017 Ağustos'a kadar 800.000 m³ özel serbest tüketici limiti!!!**

ARZ GÜVENLİĞİ- Sorunlar

Yetersiz Altyapı Yatırımları

- TPAO ve BOTAŞ'ın depolama tesislerinin toplam kapasitesi Türkiye'nin yıllık doğal gaz ithalatının **% 10'undan daha az** bir orana denk gelmektedir.
- Arz Güvenliğini Sağlamak için;
 - İletim
 - Depolama
 - LNG terminallerine yatırım çok önemlidir.

Depolama Tesisleri

Firma	Lisans Süresi	Depolama Tesisi	Depolama Kapasitesi
BOTAŞ (LNG)	10 Yıl (2003)	Marmara Ereğlisi /Tekirdağ	255.000 m ³ LNG
Egegaz A.Ş. (LNG)	30 Yıl (2003)	Aliaga/İzmir	280.000 m ³ LNG
TPAO (Gaz)	30 Yıl (2003)	Silivri/İstanbul	2.661.000.000 m ³
BOTAŞ (Gaz)	30 Yıl (2007)	Sultanhanı/Aksaray	1.500.000.000 m ³

ARZ GÜVENLİĞİ- Sorunlar

TR-AB İlişkileri

Enerji Faslı'nın açılmaması!!!

AB Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi **Stefan Füle:**

«Komisyon, Türkiye'nin enerji faslında müzakerelere başlayabilmek için yeterince hazır olduğunu düşünmektedir.»

SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

**İlgili Kurumlar Arası Koordinasyon Sağlanmalı
(EPDK-ETKB-RK Arası Görev Dağılımı ve İş Birliği)**

**Piyasalar Arası Harmonizasyona Önem Verilmeli
(Elektrik Piyasası & Doğal Gaz Piyasası)**

**Çeşitlendirme Alternatiflerine Odaklanılmalı- Farklı Yol
Haritaları Belirlenmeli
(Müşteri Gruplandırması- Öncelikli-İkincil)**

**Zamanında Gerçekleştirilebilir Hedefler Belirlenmeli &
Kamu ve Özel Sektör Arasındaki Karşılıklı Güven Ortamı
Sağlamlaştırılmalı**

**Mevzuat Değişiklikleri Uzun Soluklu Yapılmalı, Mevzuat
Sürecinde Yaşanan Gecikmeler Giderilmeli, Sektör
Oyuncularının Katılımı Arttırılmalı**

Altyapı Yatırımları Desteklenmeli

DAHA İYİSİ İÇİN ELELE

İLETİŞİM

1476 Sok. No: 2 K:8 D:13 Aksoy Plaza 35220 Alsancak-İzmir

T :+90 232 4830917 / +90 232 4895118 F: +90 232 4895219

E-posta : dogerli@dogerlihukuk.com Web : www.dogerlihukuk.com

 [facebook.com/ Dogerlioglu](https://facebook.com/Dogerlioglu)

[facebook.com/ Enerji Kürsüsü](https://facebook.com/EnerjiKursusu)

 twitter.com/Dogerloglu

twitter.com/enerjikursusu